

СПІВПРАЦЯ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ ТА ГАЛИЦЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Проблема консолідації всіх національних сил у боротьбі за державність є однією з найголовніших в історії українського народу¹. Феномен української національної революції: 1917-1920 рр., що забезпечив хоч і нетривалий, але яскравий зразок державотворення, залишається в центрі уваги історичної науки. Важливим чинником піднесення національно-визвольного руху була активна співпраця українців різних регіонів, головним чином Галичини та Наддніпрянщини, спрямована на будівництво соборної Української держави. Основним підґрунтям розвитку українства, протягом тривалого часу розділеного географічними та політичними кордонами, була національна культура. Саме на базі культурних контактів української інтелігенції Східної Галичини і Наддніпрянської України розвивались консолідаційні процеси націо- та державотворення. Відтак, перед історичною наукою постає завдання з'ясувати основні напрями та форми таких контактів, визначити дієвість співпраці інтелігенції двох основних регіонів та її значення для подальшого розвитку української нації. Необхідність комплексного огляду культурних контактів у ході визвольної змагання українського народу 1917-1920 рр. обґрунтовується також тим, що в сучасній історичній науці відсутня повна та об'єктивна картина взаємовідносин населення Галичини та Наддніпрянщини, комплексу передумов, що призвели до Злуки. Предметом досліджень стали основні напрями співпраці у різних сферах державного й культурного будівництва. Завданням дослідника було провести аналіз співпраці національної інтелігенції Галичини та Наддніпрянщини у 1917-1918 рр. в галузях громадсько-політичної діяльності, освіти, науки, пропагандистській, релігійній сферах, з'ясувати фактори, що сприяли чи перешкоджали згуртуванню українського народу, визначити роль окремих діячів консолідаційних процесів.

Проблема є актуальною ще з часів революції, особливо вона дискутувалась } в історичній літературі в 1920 - 30-ті рр. У цей час здійснювались публікації документів, спогадів, історичних розвідок та перші спроби створення узагальнюючих праць з історії Української революції. Контакти інтелігенції піддавались суб'єктивній критиці з партійних позицій. Одним із найвизначніших дослідників післявоєнного періоду був І.Лисяк-Рудницький. На його думку, проблема всеукраїнської соборності зводиться в основному до взаємин між Наддніпрянщиною й Галичиною². Сучасний період, що охоплює 1990-і початок 2000-х рр., характеризується зацікавленістю вчених у дослідженні революційних подій у регіональному, соціальному та культурному плані³. Незважаючи на наявність праць, в яких розглядаються окремі аспекти взаємин інтелігенції, проблема її співпраці потребує більш детального дослідження.

Усвідомлюючи неможливість об'єднання західних і східних земель України на початку ХХ століття політичним шляхом, передові українські діячі намагались підготувати ґрунт для будівництва самостійної держави. М.Грушевський зазначав: «Обриси будов» стояли ясно перед нашими очима - але скільки величезної, різноманітної, довгої праці над їх виконанням! Почавши від вирівнювання тих глибоких ровів, - копаних не завжди тільки чужими ворожими руками, - що ділили різні частини України, а передусім Галичину від Великої України, ще більше, ніж цісарські чорно-жовті стовпи. Над всякими різницями - правописними й мовними, політичними й соціальними, - конфесійними упередженнями побутовими відмінами належало перекинути новий культурний і політичний міст, викуваний в аспекті тої Нової, мужицько-робітничої України, використавши все, що може служити солідарності, монолітності Української Нації⁴. Протягом ХІХ та початку ХХ ст переважали культурні контакти між українцями Східної Галичини та Наддніпрянщини, ІІІ мали двосторонній характер. Створення всеукраїнських за складом та програмними цілями* політичних і громадських організацій у роки Першої світової війни свідчило про підготовку

інтелігенції до керівництва процесами національного визволення. Галицька молодь, ітхненна ідеями всеукраїнської єдності, із початком світової війни створила частину - іегіон Українських Січових Стрільців (УСС), якому судилося пропагувати та реально гллювати ці ідеї в життя. На думку багатьох галичан, роки світової війни, незважаючи сі невдалу спробу "воз'єднання" українських земель під скіпетром російського царя, стати гтками психологічного поєднання всіх українців³. Відчуття національної спільності тдобуджувало мрії про щасливе майбутнє в єдиній соборній державі, стало основою для ггоцесу державотворення.

Повалення самодержавства та Лютнева революція в Росії створили передумови для гзидкого розвитку національної свідомості українців. Питання зміцнення національної єдності та налагодження якнайширших контактів із галицькими українцями гостро стояло зге з перших днів функціонування Центральної Ради та головування у ній М.Грушевського. Галицькі українці, яких доля закинула в часи Першої світової війни у "Велику Україну", **їЯЛИ** активну участь у державному будівництві. Український історик та публіцист, "іличанин І.Кедрин (Рудницький) визначив три категорії галичан, які знаходились навесні 1^17 р. в Росії та Наддніпрянщині: 1) представники свідомої української інтелігенції, ігзезені з Галичини та заслані в різні куточки Російської імперії; 2) галицькі москвофіли, які .зідомо покинули Галичину при відступі російських військ; 3) українські військовополонені : ізстрійської армії. З вибухом революції велика кількість галицьких українців ніби магнітом втягувалась до Києва. Більшість із них залишились в Україні, «включившись усією душею з революційний вир»³. На засіданнях УЦР неодноразово обговорювалась «справа з -гличанами, які просять директив до корисної праці задля рідного народу»⁷. Багато галичан, **їЄ** чекаючи офіційних рішень, приступили до роботи в різних державних та громадських титуціях. Стрільць УСС В.Струк, повертаючись із російського полону влітку 1917 р., . рив у Києві багато знайомих станіславців, які «працювали по українських установах та •зкого роду урядах»⁸. Національне відродження в Києві захопило галичан своєю величию і тезмахом. Потреба налагодження контактів між провідниками чи представницькими ггруктурами українців «була конечна, щоби освідомити діячів російської України і українські політичні організації про національно-політичні справи австрійської України і •-дновище австрійських українців в загальних українських справах», - зазначав І_7евиийський⁹. Навесні та влітку 1917 р. у Києві сформувались перші громадські організації .дицьких та буковинських українців, які перебували в Наддніпрянщині. Першою організувалась студентська молодь у Галицьку Українську Студентську Раду. 25 квітня W17 р. українське студентство у Відні висловило привітання цій організації та побажало найкращих успіхів в праці над зорганізованем усього українського студентства для повного ґнаціонального визволення українського народу»¹⁰. Влітку 1917 р. у Києві було засновано "алицько-Буковинський Комітет допомоги жертвам війни", який опікувався всіма -істрійськими українцями на Наддніпрянщині. Заснував і очолив його галичанин, адвокат 1 Левицький. З ініціативи Комітету та за сприяння члена Військового генерального комітету 2 Кедровського та Генсекретаря військових справ С.Петлюри було організовано "Галицько-5-ковинський Курінь Січових Стрільців". До цієї військової частини записували не тільки гхшчан і буковинців, а й добровольців з усіх частин України. Таким чином, ця формація ядрозу «стала на всеукраїнському становищі, стала соборницькою не лише думкою, ідеєю, а і іізичним складом». У грудні 1917 р. Галицько-Буковинський Комітет реорганізувався у ~?ггчасову Головну раду галицьких, буковинських і угорських українців". Представницький юган західних українців, що перебували на Наддніпрянщині, виступив із соборницькими и*зунгами. Галичани одними з перших висловили свою готовність відстоювати вільну S країну зі зброєю в руках.

За умовами Брестського миру на територію України для допомоги УЦР у боротьбі з ііішовиками вводились австрійські та німецькі війська, у числі яких були також і тіґайнські січові стрільці (УСС). 28 лютого 1918 р. легіон УСС перейшов Збруч і вперше

ступив на землю УНР неподалік від Кам'янця-Подільського. Тут його зустріла з жовтє-блакитними прапорами делегація української армії. Шлях легіону пролягав через Одес».

Одесити швидко розпізнали в австрійських мундирах своїх братів. Стрільба налагодили контакти з "місцевими" галичанами та свідомою українською інтелігенцією: «Вони відвідували "Просвіту", редакцію "Молодої України" (серед засновників цієї газети був також галичанин Володимир Мурський). Як згадував Ю.Липа, у ті дні «в велико*? "Українському клубі" в Одесі одна по одній проходили вечірки з танцями, репрезентації! вечери, вистави»¹². Особливе захоплення викликали УСС в одеської української молода Ф.Мелешко, громадсько-політичний діяч із Херсонщини, зазначав, що «Липа правди відмітив захоплення свого часу наддніпрянців галичанами. Було воно, і то в ширі»~ розмірах, на Наддніпрянській Україні. Чи завжди те захоплення йшло на загальну наї^і українську користь, то вже інша справа. Наддніпрянці колись вважали галичан за україн першого гатунку»¹³.

У суперечливому розгортанні революційних подій харизматичною постаття| виглядав митрополит Української греко-католицької церкви (УГКЦ) А.Шептицький| Виходець із польського шляхетського роду, вихований у римо-католицькій вірі, він стая свідомим українцем та перейшов до уніатства. Всеукраїнський характер діяльнос митрополита Галичини і Буковини ще напередодні Першої світової війни зробив його великим авторитетом для всього українського народу без огляду на віросповідні різниші Російська окупаційна влада в Галичині, враховуючи це, інтернувала А.Шептицького Суздаля, подалі від України. Після Лютневої революції у Росії завдяки клопотанням різі впливових осіб він був звільнений із заслання. Наприкінці квітня 1917 р. А.Шептицьктя| прибув до Києва, що викликало пожвавлення у середовищі виселенців-галичан та дебати УЦР. Візит А.Шептицького до Києва сприяв консолідації місцевої греко-католицькаї громади, заманіфестував чітку національну орієнтацію УГКЦ. її готовність їс| співпраці із православною церквою. Це певною мірою вплинуло на руйнування негативно; стереотипу у наддніпрянців стосовно унії й позначилося на подальшому зацікавленні особое митрополита Андрея на Наддніпрянщині та навіть появі проекту обрання його патріархом єдиної Української Церкви. Однією з головних проблем Української революції ст недооцінка наддніпрянським політичним провідом релігійного фактору. Як справедл зауважує Б.Андрусишин, «драма полягала в тому, що революція 1917 - 1920 рр. була церкви, навпаки - часто виступала проти церкви. Церква й народ були в руках духовенств~ а революційна інтелігенція була проти духовенства»¹⁴.

Наприкінці вересня 1917 р. демократична інтелігенція Галичини звернулась австрійських українців із відозвою у справі національної організації: «Се благотворне со волі, що зійшло над Дніпром, нехай зігріє і тебе, Український Народе Галицької землі, нової боротьби за свої права». Відозва закликала домагатись утворення окремої українсьь" провінції у складі Австрійської імперії¹ Лозунг української автономії для галицьких Щ буковинських парламентарів був традиційним протягом останніх 70-и років, але з кінця 191г р. він почав замінюватись вимогами державного возз'єднання з Наддніпрянщиною. Надзвичайний з'їзд УНДГІ, який відбувся наприкінці грудня 1917 р. у Львові, одноголос схвалив заяву у справі домагань українського народу у зв'язку з проголошенням УНР початком переговорів у Бресті. Текст заяви та вітального листа до УЦР готу С.Рудницький. Він окреслив еволюцію національно-визвольної та соборницької думки Галичині та підкреслив: «Коли ж проголошено Українську Народну Республіку, нема эдного свідомого українця в Австро-Угорщині, котрий не бажав би собі з усіх с трилучення всіх українських земель Австро-Угорщини до Української Народ Республіки»¹⁶

Галичина жила звістками з України, які приходили із запізненням та в недостатт >б'єктивному викладі. Українська преса у Львові значну частину обсягу віддав ювідомленням про події на Україні, гієредрукам із київських газет. Газета "Діло" писа

• Становище творців і діячів нової української держави до нас, західної гатузи України, міра розумового, чуттєвого й волевого інтересу їх до прикарпатської області українських земель - все те було і є доси одним з предметів цікавості й жури кожного члена нашої вітчизни»¹⁷.

Слід зазначити, що "міра інтересу" наддніпрянських українців значно поступалася галичанській.

Особливий інтерес у галичан викликали особистості керівників УНР. М.Лозинський запевняв земляків, що «до політичного вироблення теперішніх членів українського правительства безперечно причинилося їх жите в Галичині, тутешна практика українського політичного життя. Очевидно, їх побут між нами мав так само вплив на нас - у шкільних взаєминах виробляв ся тип новочасного Українця, для якого в національних змаганнях не існують кордони»¹⁸. Таким чином, галицький вплив на національний "зрив" у Наддніпрянщині визнавався західними українцями цілком природним і необхідним.

Ідеалізований образ "воскреслої України" активно створювали у цілих циклах статей відомі галицькі діячі І.Свенцицький¹⁹ та О.Барвінський²⁰. Вони закликали до налагодження якнайширших контактів між українцями, переймання кращих надбань та юсвіду національно-державного будівництва, пропагували необхідність перебування галичан на Україні, де «постає центр всего українського життя»²¹.

Серед багатьох проблем, пов'язаних з будівництвом самостійної української держави, особливе місце займала народна освіта. Українська інтелігенція з обох берегів Збруча добре розуміла, що становлення сильної незалежної України неможливе без достатнього числа освічених її громадян, кваліфікованих працівників. Українська школа чала основоположне значення для плекання традицій, що забезпечують єдність нації.

Перші кроки до активної співпраці педагогів з обох берегів Збруча над створенням нової національної школи були зроблені ще за часів Першої світової війни. Участь галичан-педагогів у організації та роботі шкіл у таборах для українців-в'язьковополонених у Німеччині та Австрії сприяла швидкому національному усвідомленню малограмотних наддніпрянців. Значну роль відіграли і Українські Січові Стрільці при організації народних шкіл на окупованій австрійськими військами території Волині у 1916 - 1918 рр.

З перших днів російської революції в Україні активізувався рух за українську школу. У Києві було утворено громадське "Товариство Шкільної Освіти", яке очолив видатний громадський та освітній діяч І.Стешенко. З ініціативи товариства у квітні 1917 року було скликано перший Всеукраїнський з'їзд учителів, на якому вперше вільно та в дії національному дусі обговорювались проблеми школи. У серпні відбувся другий з'їзд учителів, який виробив важливі постанови по реформуванню освітньої сфери. Основні засади будівництва нової української школи були сформульовані на основі вивчення досвіду народних земських шкіл Наддніпрянщини, шкіл Галичини та Західної Європи.

Галичани, які в 1917 р. знаходились на Великій Україні як виселенці та в'язьковополонені, з радістю сприйняли перші звістки про будівництво рідної школи, про ініціативи наддніпрянського вчителства. Про київський період діяльності професора - Гзенцицького згадував І.Огієнко у листі до В.Гнатюка: «...недолею був закинений до Києва і-р І.Свенцицький - і українське громадянство дало йому повну змогу продовжувати свою наукову працю; зокрема я завше давав йому всі ті книжки, які тільки мав»²². Завдяки такій підтримці вчений опублікував у Києві невелике дослідження про українську мову²³. - Гзенцицький у Києві виявив ініціативу створення при Народному університеті вечірніх підготовчих курсів та був обраний директором цих курсів²⁴. Повернувшись навесні 1918 р. з Львова до Львова, вчений із захопленням розповідав про успіхи національної освіти. Багато галичан зголошувалось до учительської праці в Україні, навіть ті, хто не мав спеціальної педагогічної освіти. Потреба в українському вчителіві все одно була великою. Надс-тешенням проблеми забезпечення шкіл українськими педагогічними кадрами працювали вчительські курси, новостворені українські гімназії, кафедри педінститутів, новостворена педагогічна академія, товариства "Просвіти" та інші культурно-освітні заклади та

організації. Серед учнів та студентів - майбутніх педагогів були і галичани. Свідомість про закінчення галицьких шкіл, гімназій, семінарій хоч і не прирівнювалась до виданих російським урядом, але давали можливість їх власникам влаштуватися на навчання чужою мовою в роботу в освітні та інші інституції.

Не менш важливою і нагальною проблемою нової національної школи були відсутність підручників українською мовою, граматик української мови, посібників ТЕ хрестоматій з української літератури. Цю проблему на загальноукраїнському рівні окреслили у галицькій пресі В.Дорошенко. В Галичині такі підручники та посібники, хоч і швидко обмеженій кількості (багато українських книг було знищено під час російської окупації Галичини), були і окремими партіями проникали в Україну.

В Україні з пробудженням національного життя значно зріс попит на українськомовну друківну продукцію. Старі запаси книжок у книгарнях дуже швидко розійшлися. Нові книги видавати було досить важко - у видавництвах не було українського шрифту. >1 достатній кількості друкарських машин, надто дорого коштувати переклад, папір. Дві українські книгарні у Києві не встигали задовольняти зростаючий попит на книжки. Галицький учитель В.Заклинський писав у листі до брата Богдана: «Знаєш, як купують книжки українські у Києві?! Як розвиднюється, зходяться коло книгарень селяни і чекають-як отворять книгарні. Як отворять книгарню, - люди зйдуться, викуплять все, що за квітень надрукували і відходять. І так щодня»²⁷.

З літа 1917 р. нові видавництва й друкарні України почали випускати масові тиражами сотні найменувань навчально-методичної, художньої, історичної та технічної літератури українською мовою. Зокрема видавництво "Вернигора", засноване "Братство Самостійників", із квітня по вересень 1917 року видало 44 назви книжок і брошур накладом 510500 примірників та 350 тисяч примірників листівок, плакатів і портретів". Серед перших було видано книги професорів-галичан І.Свенцицького "Основи науки про мову українську" І.Л.Цегельського "Історія Української держави і боротьба за її відбудовання", І.Крип'якевича "Українське військо". Неоднозначно зустріло помірковане українське громадянство Наддніпрянщини "Катехізм Українця", виданий "Вернигорою". Це був своєрідний маніфест українського самостійництва, вироблений переважно галицькими політиками. Товариство чалагодило зв'язки зі львівськими видавництвами, зокрема з друкарнею НТШ. звільнювало²⁹ утримувало зразки підручників та суспільно-політичної літератури.

Галицька преса, яка поступово відроджувалась з воєнної руїни, палко вітала революційні процеси на Україні. Передові та редакційні статті газет "Діло". "Українське слово" та інших із весни 1917 р. були присвячені переважно подіям на Україні. В поезії Т.Гичини революція постає як символ визволення людини, її злиття із Всесвітом. Вірші молодого поета із захопленням читали в Галичині, вони публікувались на перших сторінках газет і часописів³⁰.

Революція 1917 р. дала сильний імпульс розвитку національної самосвідомості та суспільної активності українського народу. Інтелектуальна еліта стала ініціатором політичного й соціального оновлення України, піднесення національно-культурного руху. Діяльність М.Грушевського на політичному поприщі викликала в середовищі галицької інтелігенції різноманітні відчуття. Багато хто пам'ятав відмову вченого від визнання теорії Галичина - український П'ємонт".

Українське наукове товариство у Києві (УНТ), очолюване М.Грушевським, із початком революції активізувало свою діяльність і розпочало практичні кроки по створенні національної Академії наук. Налагоджених зв'язків між товариствами у Києві та Львові у лютому 1918 р. не було. У 1918р. контакти між НТШ, УНТ та Міністерством освіти (УНР ~ Української Держави) відбувались на рівні листування між окремими членами, обміну представниками. В.Гнатюк пригадував, що НТШ «висилало делегатів на похорони своїх найважливіших членів та письменників», зокрема на похорон І.Нечуя-Левицького³¹.

Прийняття УЦР закону про національно-персональну автономію викликало значний хіонанс у Галичині. У газеті "Діло" 13 лютого 1918 р. було проголошено: «На Україні нема іонаціональних меншостей!», стверджуючи цим лозунгом скасування становища «едшовартості окремих народів та загальнодемократичні принципи нової влади в Україні, "дофесор І.Свенцицький по поверненню з Кисва до Львова у квітні 1918 р. зауважував, що іддональний мир в Україні ще не став дійсністю: «Національні меншости України йдуть всі, як один муж, протяв Української Центральної Ради й против українсько державносте», але, незважаючи на це, «...ми всі і уряд української держави маємо не тільки самі вкласти в державне будівництво України всі найкращі сили нашого духу, тіла, серця і характеру - але й подбати про те, щоби не пропадали даром мудрість - шляхетність глрит -роботоспосібність ані одної народности, ані одної верстви, ані одної партії, ан одної людини, що живе на Україні, чи для неї бажата би посвятити працю свого життя»².

Револуція значно активізувала діяльність творчої інтелігенції України. Уже 11 Герезня 1917 р. у Києві відбулись перші збори діячів українського театру. Зібрання вирішилс гговести Всеукраїнську театральну' нараду та видавати мистецький часопис. Організаційні? ідчітет по проведенню форуму театральних діячів очолив драматург С.Черкасенко, його секретарем став галицький актор Л.Курбас.

Театр на той час був осередком усього мистецького життя, тому до об'єднавча тт:цесів, започаткованих театральними діячами, залучались і представники інши> «зстецьких видів - літератори, композитори, художники, архітектори. 24 квітня 1917 р. бВЕ "зрений Комітет українського національного театру, який оновив програму та скла; аетладачів драматичної школи ім. Лисенка, запросивши до викладацької праці М.Старицьку рі "тадника, Ф.Бурачека, О.Грушевського, Л.Старицьку-Черняхівську;". Галицькогс ісера Й.Стадника було призначено директором драматичної народної школи, яка сходилась у приміщенні 1 -ої української гімназії³.

Револуція в Росії та Україні, утворення УЦР та УНР викликали у всіх етнічних «вграїнців непереборне прагнення жити в єдиній незалежній Україні. Центром іcsy країнського життя став Київ, а головним нервом - Педагогічний музей, де засідала УЦР f -лі" зазначав В.Винниченко, «якийсь час Центральна Рада мала служити перевалене іад.юнальним центром, вона мала завдання зібрати всі сили, які мало українство, тимк садами привести маси до національної свідомості, закріпити національні досягнення, а тоді "гаючись на це, творити соціальну перебудову в відповідних, наших, національна »:рмах»³⁵. Самостійницькі ідеї, що мали досі поширення переважно на теренах Галичини - гимали можливість стимулювання відповідної ідеології у Наддніпрянщині.

Важливим фактором досягнення всенаціональної єдності було психологічне хддження галичан і наддніпрянців, яке проявилось, головним чином, у братанні військових • ліільній праці на благо України в державних та громадських інституціях, у створеній: бської формації нового типу - Куреню СС, у національно-просвітницькій роботі УСС. > ьності Д.Дорошенка на окупованій російськими військами території Галичини, у іхавленреті особою А.Шептицького, у масових мітингах, вічах та інших заходах нг } "Преторії України і в Галичині.

Надзвичайно важливим для революції було прагнення політичного возз'єднання ПГідгчини й Наддніпрянщини. Політичний провід українців по обидва боки Збруча прагнув •-д!:нити цю мету еволюційним шляхом, досягнувши спочатку державного статусу для всіх територій. В умовах військового протистояння державницьким прагненням латиського народу еволюція об'єднавчих ідей у політичних партіях пішла прискореними •делами. Основні події в Україні березня 1917 - квітня 1918 рр. свідчили про дієву р*г=солідацію українства. Культурні зв'язки Галичини та Наддніпрянщини мали рсукраїнський масштаб, вони охопили більшість українського населення не тільки на цих ^тт "оріях, а й за їх межами. Рівень співпраці української інтелігенції значно зріс ж:тівняно з довоєнним та продовжував зростати. Кращими зразками досягнення

національно-культурної спільноти є співпраця галичан і наддніпрянців у державних та громадських установах, в освітній та науковій галузях, у створенні спільних військових частин, пропагандистських та мистецьких інституцій.

Важливими сприятливими факторами для розвитку об'єднувачих процесів в Україні були: перебування в Наддніпрянщині значного числа західних українців, їх активна участь у революційних процесах; вироблення єдиних принципів побудови національної школи та науки; активна співпраця наукової та художньої інтелігенції над збереженням, пропагандою та примноженням шедеврів рідної культури. Негативними факторами були: тривале перебування українців під впливом чужих культур, що спричинило розвиток відмінних рис ментальності, визначення ворогів і приятелів української національної справи; релігійні суперечки між православними та греко-католиками; неузгодженість дій та поглядів на шляхи державотворення між політичними провідниками Галичини та Наддніпрянщини; посилений вплив більшовицької та білогвардійської пропаганди.

У цілому позитивну роль у організації національно-культурної співпраці відіграли окремі особистості: наддніпрянці М.Грушевський, В.Винниченко, Д.Дорошенко, І.Огієнко, галичани І.Свенцицький, Л.Цегельський, К.Левицький, О.Назарук, Й.Пеленський та інші. Незважаючи на те, що багато з них пережили складну еволюцію поглядів на українське державотворення, вони визначили необхідність активної співпраці всіх національних сил та порозуміння між західними і східними українцями.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917-1920. - Прага, 1921; Лозанський М., Галичина в рр. 1918-1920. - Б.м., 1922.; Винниченко В. Відродження нації. - К.-Відень, 1920. - Ч. 1-3;] Бурнатович О. Українська ідеологія революційної доби. - Львів-Відень, 1922; Коберський К. Українське народництво по обох боках Збруча. - Львів-Коломия, 1924; Назарук О. До історії революційного часу на Україні. - Вінніпег, 1924 та ін.; Дорошенко Д. Історія України 1917 - 1923. - У 2-х т. - Ужгород, 1930, 1932 тз ін.; 2. Лисяк-Рудницький І. Історичні ессе: У 2 т. - К., 1994; 3. Рубльов О.С., Ресніт О.П. Українські визвольні змагання 1917-1921 рр. - К., 1999; Солдатенко В. Українська революція, історичний нарис. - К., 1999; Литвин М.Р., Науменко К.Є. Історія ЗУНР. - Львів, 1995; Андрусішин Б.І. Західні українці у державному апараті УНР // Наукові записки ІПЕНД НАН України. - К., 2000. - С. 3 - 10; Гошуляк І. На шляху до Соборної України (до 80-річчя злуки УНР і ЗУНР) // Історія України. - 1999. - № 2. - С. 3 - 4; Сергійчук В. Українська соборність. Відродження українства в 1917-1920 рр. - К., 1999; Сеньків М. З історії соборності українських земель 1917-1945 рр. - Дрогобич, 1999; Українська соборність: ідея, досвід, проблеми (до 80-річчя Акту Злуки 22 січня 1919 р.). - К., 1999; Курас І.Ф., Солдатенко В.Ф. Соборництво і регіоналізм в українському державотворенні: (1917-1920 рр.). - К., 2001; Чоповський В.Ю. Участь західноукраїнської інтелігенції в національно-визвольному русі (1918-1939 рр.). - К., 2002; Кондратов В.О., Буравченкова С.Б. Українська інтелігенція: Здобутки і втрати в державотворчих змаганнях 1917 - 1920 рр. - К., 2003 та ін. 4. Грушевський М. Апостолов: праці // Народна творчість та етнографія. - 2001. - № 5 - 6. - С. 72; 5. Український стрілець. - 1920. - 31 грудня; 6. Кедрин І. У горнілі революції // Золоті роковини: Календар-альманах Українського Народного Союзу на 1967 рік. - Нью-Йорк, 1967. - С. 100; 7. Українська Центральна Рада. Док. і матеріали. - Т. 1. - К. І 1996. - С. 40; 8. Струк В. Бандит // Літопис Червоної Калини (далі - ЛЧК). - Львів, 1933. - № 2. - С. 17 - 18; 9.] Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914 - 1918. - Львів. 1928 - 30. - С. 593; 10. Українське слово. -1917.-4 травня; 11. Курах М. Січово-стрілецькі формації s Українських землях // Євген Коновалець та його доба. - Мюнхен, 1974. — С. 231; 12. Липа Ю. Галичани на морем//ЛЧК. - 1936.-№3.-С. 9; 13. Кіровоградський державний літературно-меморіальний музей ім. І.Карпенка-Карого. - Ф. Мелешка. -Спр. 2. - Арк. 2; 14. Андрусішин Б.І. Церква в Українській Державі (доба Директорії УНР). - К., 1997. - С.12; 15. Левицький К. Вказана праця - С. 597-598; 16. Там само. - С. 702; 17.] Діло.-1918.-22 травня; 18. Там само. - 25 січня; 19. Діло. -1918.-15,17 березня; Відродженне - 1918. - 14. 27 квітня; 20. Відродженне - 1918. - 25, 28 квітня; 21. Діло. -1918.-30 березня; 22. Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаніка (Далі - ЛНБ). - Відділ рукописів. - Ф. Гнатюка. - Спр. 408. - Арк. 5; 23. ' Свенцицький І. Основи науки про українську мову. - К., 1917; 24. Відродження - 1918. - 6 жовтня; 25. Діло. - 1918. - 15 березня; 26. Діло. - 1918. - 6 січня; 27. ЛНБ. -Ф. 48. - Спр. 30. - Арк. 5; 28. Нова Рада. - 1917.-21 ' вересня; 29. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. - Ф. 309. - Оп. 1. - Спр. 952. - Арк. 12; 30. Українське слово. -1917.-27 вересня; 31. Володимир Гнатюк: Документи і матеріали. - Львів. . 1998. - С. 157 - 158; 32. Відродженне - 1918. - 27 квітня; 33. Нариси з історії української інтелігенції: УЗ кн.-Кн. 1.-К., 1994.-С. 93-94; 34. Робітнича газета. - 1918. • 4 квітня; 35. Винниченко В. Відродження нації. - Ч. 1. - С. 84.